

ROČNÍK I.

č.2 (236)

Pripravil: DRAHOMÍR VELIČKA

SPOLKOVÝ HLÁSNIK

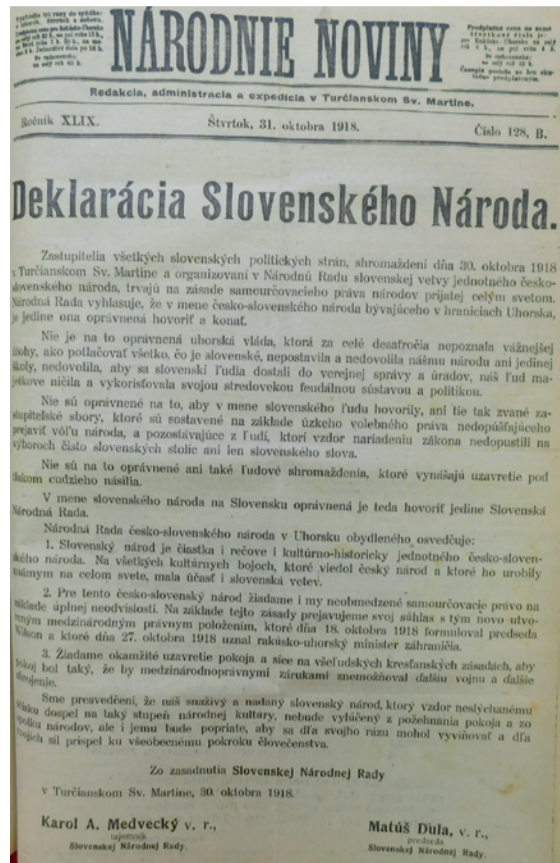
Na začiatku a v závere októbra sme si pripomenuli dve jubileá udalostí, ktoré si chceme, vzhľadom na ich význam, aspoň stručne pripomenúť. Prvou udalosťou je vznik Česko-Slovenska na konci októbra 1918, druhou je vyhlásenie autonómie Slovenska v októbri 1938. Obe výrazným spôsobom ovplyvnili život našich predkov.

Búrlivé prvé dni česko-slovenské

V pondelok 28. októbra 1918 bol v Prahe Národným výborom vyhlásený spoločný česko-slovenský štát. Nezavisle na tejto udalosti sa do vtedajšieho Turčianskeho Sv. Martina začali schádzať popredné slovenské politické a národné osobnosti. V budove Tatrabanky bol vytvorený zastupiteľský orgán Slovenská národná rada a účastníci prijali 30. októbra Deklaráciu slovenského národa, ktorou sa Slováci prihlásili k spoločnému štátu s Čechmi. Mimochodom účastníkom stretnutia v Turč. Sv. Martine bol aj kňaz Štefan Fundárek, ktorý v rokoch 1919 – 1923 pôsobil ako kaplán v Turzovke. Ale búrlivé udalosti na celoštátnej i miestnej úrovni zďaleka nekončili.

Situáciu v októbri a novembri 1918 v Turzovke nemáme dobre zdokladovanú. Existuje niekoľko kronikárskych retrospektívnych pohľadov, z ktorých môžeme zostaviť sled udalostí. Podľa dostupných zdrojov bol ešte v stredu 30. októbra pred farským kostolom vyhlásený vznik česko-slovenského štátu. Následne vznikla obecná národná rada, ktorá nahradila zastupiteľstvo zvolené ešte za monarchie a mala sa starať o riadenie obce. Jej predsedom sa stal farár Karol Točík. Počas prvých novembrových dní (3. a 4. 11.) vypukli v obci i po celom okolí rabovačky, predovšetkým u židovských krčmárov a obchodníkov. Tí z Turzovky zväčša poutekali. K. Točík uvádza aj dve židovské obeť rabovačiek, v Korní mali rabujúci usmrtiť Weichherza a na Vyšnom konci Šimeka. Dňa 12. novembra dorazilo do obce česko-slovenské vojsko z Moravy, ktoré upokojovalo situáciu. Ale v dňoch 19.- 23. novembra sa v Čadci zhromaždili maďarskí žandári, dôstojníci a od Žiliny dorazila aj žilinská finančná stráž. Všetci v pancierovom vlaku odišli smerom na Makov, v Turzovke zastavili, prehľadávali dedinu, dokonca strieľali a jedného vojaka ranili do nohy. Sledili po ukrytých č.-s. vojakoch, no nenašli nikoho. S vojskom údajne prišli aj niektorí Židia. Jazda pancierového vlaku pokračovala na Vysokú, kde vojaci bezdôvodne zastrelili Jozefa Cedza a Karola Polanského. V nasledujúcich dňoch prišlo do Turzovky z Moravy na popud predsedu Národnej rady K. Točíka asi 700 vojakov, ktorí nastolili v obci pokoj. Dňa 7. decembra sa v zmysle nariadenia maďarského ministerského predsedu Károlyiho muselo do 48 hodín všetko maďarské vojsko, žandárstvo i pohraničná finančná stráž stiahnuť zo slovenského územia za demarkačnú čiaru. V nočných hodinách odišli z Čadce vlakom a situácia sa postupne upokojila. Na konci januára 1919 boli zrušené Obecné národné rady a vedenie opäť prevzali richtári a zastupiteľstvá.

Obyvateľstvo trpelo vo všeobecnosti nedostatkom, od augusta 1918 začala vyčínať epidémia dyzentérie, od septembra španielska

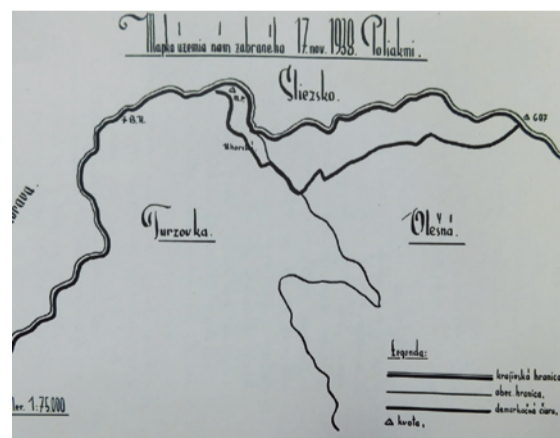
chriпка. Od septembra do konca decembra 1918 zomrelo na „španielku“ v turzovskej farnosti 198 ľudí, ďalší podľahli zápalu pľúc, dyzentérii, tuberkulóze či týfusu. V uvedenom období zomrelo 291 ľudí len na tieto diagnózy. Ako uvádza kronikár, kým narodených v tomto roku bolo 198, zomrelých za celý rok 450. V prvej polovici roka 1919 bol v dôsledku vážnej zdravotnej situácie zriadený v budove štátnej školy za kostolom „epidemický špitál.“

Postupne sa životné podmienky obyvateľstva zlepšovali vo všetkých oblastiach a hoci v Turzovke a vôbec na Kysuciach bolo ešte veľa problémov, riešili sa už v oveľa slobodnejších a pre Slovákov rozhodne prajnejších podmienkach. V októbri a novembri si pripomínáme storočnicu od týchto významných udalostí.

Začiatok konca Prvej republiky

Dňa 6. októbra uplynulo 80 rokov od vyhlásenia autonómie Slovenska. V tento deň pozval vtedajší podpredseda Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HSLS) Jozef Tiso do Žiliny členov výkonného výboru strany a predstaviteľov niektorých iných slovenských politických strán. Prítomní podpísali Vyhlásenie o autonómii Slovenska. Toto vyhlásenie bolo akceptované zo strany centrálnej vlády v Prahe a o dva dni neskôr bola vymenovaná slovenská autonómna vláda. Pražský parlament 22. novembra 1938 potom odsúhlasil ústavný zákon č. 299 o autonómii Slovenskej krajiny, ktorým sa názov štátu zmenil na Česko-Slovenská republika.

Jedna z turzovských kroník popisuje túto udalosť takto: „U nás v Turzovke politický a národný proces jednoty bol uskutočnený v znamení posledných volieb, preto 6. október bol prijatý tým radostnejšie a sebavedomejšie. Občania bez rozkazu vyvesili zástavy a zúčastnili sa v hojnom počte na historickom zasadnutí a na veľkej manifestácii v Žiline. Nastala veľká úlava, hoci situácia bola stále rušná.“ Po vyhlásení autonómie vznikali v obciach národné výbory. V Turzovke vznikol 12. októbra 1938, jeho predsedom sa stal Rudolf Števuľa správca farskej expozitúry v Kline, tajomníkom profesor Ján Niník a členmi boli farár Karol Točík, starosta Pavol Sučík, Ján Kučíš veliteľ Hlinkovej gardy, lekárnik Gustáv Dvorský, Jozef Rudinský a Štefan Krutošík. Ako v závere dodal kronikár, atmosféra bola napätá už po Mníchovskom diktáte. Dňa 2. novembra bolo Česko-Slovensko donútené Viedenskou arbitrážou odstúpiť

južné územia a Podkarpatskú Rus Maďarsku. Územné nároky voči nášmu štátu vzniklo i Poľsko ešte v septembri 1938. Jesenné ráno 17. novembra zahalené do hustých mrakov a hmly akoby predznamenalo nepríjemné udalosti. Dopoludnia dorazila do obce delimitačná komisia s predsedom Františkom Hrušovským, ktorá sa mala stretnúť na Malom Polome s poľskou komisiou, aby výtýčili Poľsku odstúpené územia. V chotári Turzovky bola zabraná Poľskom nevelká časť od Malého Polomu cez Uhorskú, tam nová hranica prechádzala do chotára Olešnej. Stalo sa tak necelý rok pred vypuknutím druhej svetovej vojny.

ROKOVAL VÝKONNÝ VÝBOR

Prvé zasadnutie nového Výkonného výboru (VV) Spolku sa uskutočnilo v stredu 10. októbra 2018. Na úvod si jeho členovia pozreli výstavu *Poézia ľudového odevu na Kysuciach* a následne začalo zasadnutie. Prítomní prerokovali viacero bodov a prijali k nim uznesenie. VV sa zoznámil s možnosťami prenájmu priestorov prichádzajúcimi do úvahy ako nové sídlo Spolku, posúdil návrh nového loga, ktoré odporučil zjednodušiť a prepracovať, vzal na vedomie správu o postupujúcich prácach na novej web stránke, postupný prechod agendy na nové vedenie, schválil pravidelnú i príležitostnú publikačnú činnosť pre tento i nasledujúci rok, schválil vykonať dôslednú revíziu členskej základne v termíne do konca roka 2018, posúdil došlé prihlášky a za nových členov Spolku prijal štyroch záujemcov, schválené boli aj návrhy na činnosť v najbližšom období.

NOVÍ ČLENOVIA

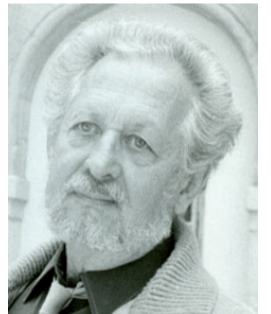
Sme radi, že po mesiaci môžeme opäť konštatovať aspoň skromné rozšírenie našej členskej základne. O členstvo v Spolku v priebehu októbra požiadal:

Ján Lukáč ml., Turzovka

KRONIKA

Pred 100 rokmi - na deň 11. novembra pripadlo 100. výročie oficiálneho konca prvej svetovej vojny. Prvého celosvetového vojnového konfliktu, ktorý si vyžiadal približne 16 miliónov mŕtvych a 20 miliónov ranených, nehovoriac o obrovských materiálnych škodách. Podpísanie prímieria 11. 11. 1918 s Nemeckom znamenalo rozsiahle politické zmeny v Európe, rozpad Rakúsko-Uhorska, Nemeckého cisárstva, Osmanskej ríše či cárskeho Ruska a vznik nástupníckych štátov, ako napr. Česko-Slovensko, Poľsko, Maďarsko, Južoslávia, Rakúsko atď.

Pred 90 rokmi - 2. novembra sa v Turzovke narodil spisovateľ, prekladateľ, redaktor a výtvarník Ivan Mojík. V rokoch 1939 – 1948 študoval na gymnáziu v Skalici. Po maturite pôsobil ako redaktor Čs. rozhlasu, potom redaktorom časopisu Mladá tvorba. Od roku 1991 pôsobil ako redaktor v denníku Práca, bol aj zástupcom šéfredaktora. Na začiatku normalizácie prišiel o pôvodne povolanie a pôsobil na rôznych miestach, v Slovenskom knižnom veľkoobchode,

Vydavateľstve Tatran, Západoslávskych tlačiarňach a od roku 1989 pôsobil v redakcii literárneho periodika Romboid. Zomrel 18. apríla 2007 v Bratislave. Z tvorby, poézia: *Pieseň o Mirkovi Nešporovi* (1952), *Hlboko v srdci* (1955), *Dnešný vzduch* (1958), *Rekonštrukcia vzdychu*, *Blahoželanie ohňu* (1968), *Zrozumiteľný človek* (1980) a iné. Venoval sa aj prekladateľstvu a výtvarnému umeniu. Vystavoval v galériách v L. Mikuláši, v Bratislave či Senci.

Pred 20 rokmi - 20. novembra zaregistrovalo Ministerstvo vnútra SR nové občianske združenie – Spolok priateľov Turzovky. V nasledujúcom roku sa konala ustanovujúca schôdza a od tých čias je Spolok neodmysliteľnou súčasťou kultúrneho a spoločenského života v meste.

POZVÁNKY

Opätovne avizujeme panelovú výstavu o historickom vývoji Turzovky, ktorá by mala byť inštalovaná v exteriéri na 8 výstavných paneloch ako súčasť projektu Historické dedičstvo Turzovky a Ket. Keďže poľský partner požiadal o predĺženie projektu dochádza k časovým posunom jednotlivých aktivít. Dovoľujeme si občanov upozorniť, aby sledovali vývesné tabule a webové stránky Kultúrneho a spoločenského strediska, kde budú včas zverejnené podrobnosti o výstave a jej priebehu.

DROBNÍČKY

V polovici októbra sa za účasti Spolku a učiteľov ZŠ na Bukovine Mgr. Bakajsu, Mgr. Večeríka a niekoľkých žiakov začali prvé práce na niekdajšom židovskom cintoríne. Cieľom bolo prvotné odstránenie náletových drevín. Vedenie Spolku je v kontakte so

Židovskou náboženskou obcou v Žiline, s ktorou svoje aktivity komunikuje a koordinuje. Zámerom do budúcnosti je zo zachovaných artefaktov vybudovať v danej lokalite pietne miesto, ktoré by bolo trvalou pripomienkou prítomnosti židovskej komunity v Turzovke.

Informácie o činnosti nášho Spolku nájdete na webových stránkach
www.spolkpriatelovturzovky.sk
Korešpondenciu zasielajte na e-mail: drahomir.velicka@googlemail.com